

УДК 347.97

DOI 10.37566/2707-6849-2020-1(30)-1

Оксана ГРИЦУК,
професор кафедри теорії та філософії права
Львівського національного університету
імені Івана Франка,
доктор юридичних наук, професор
ORCID: 0000-0002-6901-0202

ДОБРОЧЕСНІСТЬ СУДДІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Зміцнення довіри до судової влади набуло особливої актуальності останнім часом і проявилось в активній роботі над змінами законодавчої регламентації судоустрою та статусу суддів в Україні. Підкреслюючи важливість довіри для ефективного функціонування судової влади та нормального існування суспільства в цілому, видається за потрібне проаналізувати позаправові соціальні чинники, які є важливим фактором для самої можливості існування конституційної демократії як такої.

Історичні виклики, які постали перед суспільством, є унікальними і новими для людства, а їх виникнення пов'язують зі зміною філософської парадигми сприйняття реальності, виникненням філософії постмодернізму та новим ставленням до правди чи правд. Постмодернізм, що займає сьогодні домінуючі позиції у філософському осягненні правової реальності, як відомо, «в своїй основі містить релятивізм, байдужість до проблеми відділення правди від брехні або навіть наполягає на неможливості такого відділення» [1].

1. Сучасні соціальні трансформації: ера постправди. У 2016 році редакція Оксфордського словника оголосила термін *«постправда»* словом року. Він означає «те, що пов'язане або описує обставини, за яких *об'єктивні факти мають менший вплив на формування громадської думки, аніж звернення до емоцій і суб'єктивних переконань»*. Хоча цей неологізм відомий понад десять років, однак його вживання зросло на 2000 відсотків у 2016 році завдяки двом політичним рішенням – референдуму у Великій Британії щодо членства в ЄС (Брексіт) та обрання президентом США Дональда Трампа.

Серед факторів, які спричинили появу та активну практику цього феномену, виділяють: глобалізацію, інтернет та популізм [2]. Роль глобалізації та інтернету пояснюється наслідками цивілізаційного зсуву, суть якого складають революційні трансформації, що визначають наш час: революція збільшення, яка характеризується зростанням у всьому, починаючи від кількості країн до чисельності населення, рівня життя та рівня грамотності; революція мобільності та інформаційна революція, внаслідок якої люди, ідеї та цінності як ніколи раніше переміщуються світом; революція ментальності показує суттєві зміни у світогляді, соціальних очікуваннях, сподіваннях [3] та суттєво модифікує політичну культуру суспільства. «Монополія на правду» переходить від носіїв державної влади до соціальних медіа, які поступово перетягують на себе соціальний вплив і владу.

Політичний популізм, який є наслідком цих процесів, руйнує насамперед раціональну складову політичної культури суспільства, «актуалізуючи авторитарні тенденції, зумовлюючи зниження громадянської активності та рівня критичного мислення, підриваючи авторитет демократичних політичних інститутів, формуючи запит на тактичні рішення, а не політичну стратегію» [4]. Це сигнал про необхідність перегляду й корекції правлячими елітами встановлених на попередньому етапі правил гри і принципів політики. Яскравим прикладом популізму є відомий вислів Жана-Марі Ле Пена: «Популізм є відображенням думки народу. Чи має людина при демократії право дотримуватися своїх поглядів? Якщо це так, то так, я – популіст».

Погодимося, що сьогодні вистачає причин не довіряти політикам і можновладцям «справа не тільки в продажності й брехливості, а й у банальному невмінні урядів добре робити роботу, яку ми чекаємо від них як виборці. Більше того, інформація стає дедалі доступнішою, а підвищена увага медіа до державного істеблішменту швидко висвічує всі його помилки, огріхи і некомпетентність. У результаті низький рівень довіри до уряду, характерний для нашого часу, стає нормою» [3]. Крім цього, нерідко має місце своєрідна інтерпретація фактів соціальними медіа, яка не завжди відображає факти, а може містити вибіркове і не повне їх тлумачення в стилі постправди.

Це призвело до того, що під удар потрапила вся традиційна система цінностей, оскільки факти вже не займають провідне місце в західних ліберальних демократіях. «Якщо колись було схоже, що демократія пішла не туди, коли виборцями маніпулювали або політики уникали від питань, ми зверталися за порятунком до фактів. Але вони, схоже, втратили здатність підтримувати консенсус» [5]. Висловлюються міркування, що «правда до політики надзвичайно чутлива. Відбувається приниження факту, з'являється держзамовлення на пропаганду: завданням провладних масмедіа стає формування образу ворога (як зовнішнього, так і внутрішнього), змінюється стиль подачі інформації, він стає негативною лексикою, мовою ненависті» [6].

Постправду називають «сірою етичною зоною», яка дає змогу маскувати брехню: «Коли наша поведінка конфліктує з нашими цінностями, то ми, швидше за все, переосмислимо наші цінності». Тобто постправду розглядають набагато ширше сфер політичної та масової комунікації, виводячи її з сфери міжособистісних відносин.

У сучасної людини сформована «альтернативна етика», яка дозволяє не відчувати душевних страждань, коли вона використовує брехню. Для самовиправдання в сучасній мові існують так звані перехідні стадії між правдою і брехнею: «альтернативна правда», «своя правда», «я так бачу», «альтернативна версія реальності» та ін. Це поступово призводить до появи «суспільства підозри», в якому зруйновані механізми довіри один одному: «чим більше людина обманує сама, тим більше підозрілою вона стає до оточуючих» [1].

Філософію постправди пов'язують з новим витком «готтентотської моралі», або подвійними стандартами, згідно з якими «зло – це коли сусід вкрав у мене корову, добро – коли я вкрав у сусіда корову». Поділ на «своїх» і «чужих» вже не визначається расовою, національною чи класовою належністю, а лише переконаннями. Прибічники таких міркувань посилаються на Ф. Ніцше, який у своїй праці «До генеалогії моралі» (1887 р.) стверджував, що «все на світі – питання інтерпретації. Все відносно. Істини немає, і все дозволено» [7]. Ф. Ніцше вважав ілюзією існування абсолютної істини і пов'язував виникнення цієї ілюзії з волею до влади, особливостями суб'єктивного досвіду, ідеями вічної зміни, повернення, становлення й переоцінки цінностей.

У результаті поширення постправди співтовариство зіткнулося з такими проблемами, як: потужний розкол суспільства за принципом «свої – чужі»; підміна журналістської діяльності пропагандою, маніпулятивними технологіями, емоційним впливом замість збалансованого раціонально-емоційного висвітлення подій, ситуацій і проблем; падіння важливості фактичної інформації; падіння авторитету ЗМІ, журналістів, експертів і політичних діячів; одночасно з тотальною недовірою, некритичне сприйняття інформації від джерел, які розпізнаються як «свої»; неможливість повноцінного і конструктивного суспільного діалогу [8].

Погодимося, що сприйняття навколишнього світу в умовах постправди відбувається через зростання розриву між колективним знанням людства і можливостями конкретної людини досягнути інформацію, що призводить до втрати можливості контролю і людина дедалі частіше покладається на власну інтуїцію. *Реакція ж постмодерної держави проходить через юридикалізацію*, тобто перетворення політичних, соціальних та економічних питань на юридичні, коли повноваження щодо прийняття рішень щодо визначення засад і напрямів державної політики передаються судам [9]. Часто така позиція призводить до зменшення довіри до судової влади, як от зменшення публічної підтримки Верховного Суду США з майже 70 відсотків у 1980-х роках до 42-х у 2016 році.

Однак піднесення судів на рівень установ прийняття рішень у сфері державної політики, а у сфері конституційної юрисдикції поступове набуття конституційними судами ознак позитивного законотворення на додаток до класичної кельзенівської функції негативного законодавця зробило суди вразливими для негативної дії умов суспільства постправди та породило феномен конституційного популізму як реакції на процеси юридикалізації [10, с.13].

Яскравим прикладом конституційного популізму стало рішення Конституційного суду Російської Федерації, який, розглянувши «справу щодо перевірки конституційності міжнародного договору, який не набрав чинності, між Російською Федерацією та Республікою Крим про прийняття до Російської Федерації Республіки Крим та утворення у складі Російської Федерації нових суб'єктів», ухвалив Постанову від 19 березня 2014 року № 6-П, якою визнав цей договір таким, що відповідає Конституції Російської Федерації, визнавши таким чином міжнародну правосуб'єктність адміністративно-територіальної одиниці України, *чим фактично легітимізував анексію Криму*.

Дослідженням проблеми поширення *постправди в судовій сфері*, зокрема розпалювання ненависті і дезінформації у ЗМІ в судовій сфері, присвячений Звіт Міжнародного товариства прав людини [11]. Зокрема, у ньому наголошується, що *в Україні здійснюється тиск на всі сторони судових процесів, але насамперед на суддів*. Неодноразово спостерігачі стикалися з ситуацією, коли журналісти, присутні не на всьому засіданні, а лише на його частині, робили згодом помилкові висновки або подавали інформацію занадто суб'єктивно.

Особливої уваги заслуговують тенденційні коментарі для ЗМІ, у яких безапеляційно заявляють, що «вся система судова існує і живе на хабарях. Це факт. Це те, що всі знають, і що не вимагає доведення». Подібні формулювання, особливо з позначкою «не потребують доведення», «це факт», які не підкріплені жодними фактами, сприяють створенню іміджу судової системи як корупційної і несправедливої. Деякі медіаресурси дозволяють собі скептичні формулювання на адресу всієї судової системи і окремих судів, називаючи, наприклад, суди «скандальними», а суддів – «одіозними» [11]. Таким чином, *окремі ЗМІ, публікуючи дезінформацію, або ж неперевірені, не підкріплені фактами дані, вкрай негативно впливають на рівень правосвідомості суспільства та рівень довіри до судової влади*.

Як бачимо, постправа як соціально-філософська криза торкається базових суспільних та правових інститутів та процесів, без яких існування суспільства видається сумнівним. Дослідники відзначають, що, незважаючи на заглибленість у процеси постправди, суспільство не втратило інтересу до того, як «все відбувається насправді» та «жадоби правди». Тому постправду розглядають як «соціальну хворобу» [8], набуті імунітет до неї можна лише нею перехворівши.

Проте не всі одностайні у цьому твердженні. Зокрема, із заявою на захист постправди виступив генеральний директор Міжнародного інформаційного агентства «Росія сьогодні» телеведучий Дмитро Кисельов, який стверджує, що «об'єктивність – це міф, який нам пропонують і нав'язують. Час дистильованої неупередженої журналістики пройшов» [6].

Водночас потрібно зауважити, що *Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) гостро негативно реагує на подібні тенденції* і вказує, що хоча підтримує свободу вираження поглядів, які не тільки прихильно сприймають або вважаються нешкідливими або нейтральними, а й ображають, шокують або спричиняють занепокоєння.

Такі, на думку ЄСПЛ, вимоги плюралізму, терпимості і широти поглядів, без яких неможливе демократичне суспільство. Проте Європейський суд наполягає на тому, що *преса не повинна виходити за рамки, у тому числі щодо репутації та прав окремих осіб і використовувати надійні джерела*, що підтверджують інформацію, здатну завдати шкоди чийсь репутації (справи «Лендон, Очаковський-Лоран і Іюлі проти Франції», «Передсен і Бодсгор проти Данії»).

Також Європейський суд значну увагу приділяє *роботі судів*, які, на думку суду, виступають гарантами справедливості й відіграють основну роль у державі, а тому повинні користуватися громадською довірою. При цьому судді *повинні бути захищені від необгрунтованих нападів, безпідставної і деструктивної критики* (справи «Скалка проти Польщі», «Прагер і Обершлік проти Австрії»).

Усвідомлюючи цей соціальний контекст та нові умови постмодерного суспільства, судова влада і кожен суддя сьогодні повинні бути готові до можливих викликів, які з ними пов'язані. Як видається, ці виклики можуть бути двох видів: пов'язані з доброчесністю суддів і пов'язані з комунікацією з представниками громадянського суспільства з важливих соціально-правових питань, які цікавлять громадськість.

2. Доброчесність судді: теоретично-філософські інтерпретації, законодавче регулювання та практика

Філософське осмислення доброчесності людини відносять до доби Античності, коли *доброчесність розглядалась як моральна позиція людини*, як шлях до самовдосконалення, що надає наснагу та надихає на творче життя. Одним із перших торкнувся цього питання Сократ, який найголовнішим для людини вважав виконання етичних норм і формування у неї доброчесності: «Я тільки те й роблю, що ходжу і переконую кожного з вас, і молодого і старого піклуватися перш за все не про тіло і не про гроші, а про душу, щоб вона була якнайкраща». Сократ підкреслював, що доброчесна людина буде справедливою і порядною, треба тільки пояснити їй, що таке доброчесність: «Всі вчинки, які ґрунтуються на доброчесності, прекрасні й добрі» [12].

Учень Сократа Платон підкреслював, що *доброчесна людина стає богоподібною*, тоді як людина, котра позбавлена чеснот, є неосвіченою. Тому перш ніж керувати іншими, треба навчитися управляти собою, пізнати свою душу. У діалозі «Федон» Платон зазначав: «Найщасливіші і блаженні ті, що йдуть найкращою дорогою, – це ті, хто досяг успіху у чесноті, котра корисна народу і громадянам». Платон вважав, що доброчесність є річ божественна, вона є найдовершенішим і найпрекраснішим у душі, завдяки чому людина набуває благочинності, рівноваги і поважності в розмовах і справах. Антонімом доброчесності філософ вважав порочність, яка «ніколи не зможе збагнути ні доброчесності, ні самої себе, а доброчесність людської природи, своєчасно вихована, отримає знання і про себе, й про порочність. Саме така людина, на мою думку, і стає мудрою, а не той, хто просякнутий порочністю» [13, с. 98–99].

Доброчесність постає в Аристотеля досконалою формою людського життя, актуалізацією свого призначення, вона – це *досконала діяльність душі людини*. Твір філософа «Нікомахова етика» містить вчення про мораль і доброчесність і надає практичні поради щодо правильної поведінки. Кожна людина, за Аристотелем, має право свободи вибору й обирає собі чесноти, оскільки людина є істота моральна. Моральний ідеал містить такі чесноти, як мужність, поміркованість, щедрість, великодушність, правдивість, спілкування, люб'язність, стриманість, справедливість. При цьому доброчесності властива середина (міра): серединою між боягузством і відважністю є мужність; між скупістю і марнотратністю – щедрість. Для визначення середини потрібне вміння вибирати між надлишком і нестачею, тому доброчесним бути важко. Проте не кожен вчинок і не кожна пристрасть можуть мати середину, оскільки вже у деяких пристрастей (злорадство, безсоромність, заздрість) і вчинків (перелюбство, крадіжка, людиновбивство) міститься погана якість, а отже, погані вони не через надлишок чи нестачу. На запитання, що ми отримасмо, коли люди поведуться доброчесно, Аристотель відповів: поліс. Якщо доброчесність є діяльнісним вираженням сутності людини як розумної істоти, то поліс являє собою реалізований назовні розгорнутий розум.

Загалом у роботах *античних філософів простежується зв'язок між доброчесністю і щастям, гармонією, задоволенням*. Зміна філософського осмислення доброчесності простежується з поширенням християнства у середньовічній Європі і пов'язується з ідеєю божественного милосердя і прощення, покаяння та очищення людини через відкриття Богові.

Пізніше, у процесі відокремлення економічної науки від моральної філософії відбувався перехід категорій доброчесності та моральної оцінки (добра і зла) в категорію раціональності. *Доброчесність поступово втрачає самостійну цінність (трансцендентну сутність) і переходить до раціональності та довгострокового бачення своїх інтересів*. Ця тенденція зародилась у працях Д. Юма, Дж. Локка і А. Сміта, більш радикально – у Т. Гоббса і Б. Мандевіля. Завершення цього процесу яскраво помітно в роботах класиків утилітаризму І. Бентама та Дж. С. Мілля, які розглядали доброчесність у межах раціональності як послідовну реалізацію власного інтересу (індивідуального уявлення про щастя) [14, с. 19].

Традиційний конфлікт власного інтересу і доброчесності Бентам розглядає як проблему зіткнення різних інтересів і переваги найважливішого з них, проблему правильної переваги, стверджуючи, що *«доброчесність є пожертвування меншим інтересом більшому інтересу, хвилиним інтересом – тривалому, сумнівним – несумнівному»*. Причину аморальних вчинків філософ пов'язує лише з нераціональністю індивіда: слабкий і обмежений розум обманюється, беручи до уваги тільки невелику частину різних родів добра і зла.

На думку Мілля, доброчесності потрібно прагнути безвідносно вигоди або сприятливих наслідків, однак щодо щастя вона відіграє підлеглу роль. Доброчесність може бути засобом досягнення щастя. Проте утилітаризм *«наполегливо підкреслює*

нагальну необхідність виховання в людях любові до доброчесності як найважливішої умови досягнення загального щастя». Крім того, доброчесність може бути елементом щастя для тих, кому вона приносить насолоду сама по собі, оскільки не є частиною кінцевої мети, однак цілком може нею бути для тих, хто любить її безкорисливо, розглядаючи як частину свого щастя.

У сучасних дослідженнях *доброчесність розглядається як позитивна моральна якість*, зумовлена свідомістю і волею людини, яка є узагальненою стійкою характеристикою людини, її способу життя, вчинків; якість, що характеризує *готовність і здатність особистості свідомо й неухильно орієнтуватись у своїй діяльності та поведінці на принципи добра і справедливості* [15, с. 387].

Доброчесність судді розглядається як категорія, що *«є трансформацією добра в професійну етичну сферу*. Поєднання моральності та добра дає можливість окреслити площину доброчесності особи, яка здійснює функції держави, зокрема: компетентність, вимогливість до себе, безкорисливість, чесність, твердість, добросовісність. Наведене... є основою професійного портрета судді крізь призму його психологічної готовності до такої важливої місії, як здійснення правосуддя» [16, с. 78].

Доброчесність, яку синонімізують із моральною цілісністю судді, «виражається у здатності ухвалювати справедливі, правильні рішення, навіть незважаючи на будь-який зовнішній тиск. Моральна цілісність судді полягає у здатності розважливо і розсудливо з'ясовувати всі істотні обставини справи, належним чином поєднувати фактичний і юридичний склад, давати належну аргументацію рішень, які мають бути засновані на повазі до гідності та прав людини» [17, с. 19]. Підкреслюється, що доброчесність означає чесність, моральну силу та професійну справедливість та також вимагає відчуття гідності, надійності та абсолютної щирості. *Доброчесний суддя повинен бути непохитно етичним* [18].

Проведений аналіз дає можливість зробити висновок, що *доброчесність пов'язується з моральними рисами судді та стандартами етичної поведінки суддів*. Як ілюстрацію цього, можна навести приклад добору суддів в інших країнах, де *моральність особистості* виступає одним із основних критеріїв. Зокрема, моральні риси людини оцінюються при доборі суддів у Нідерландах (чесність), Англії (чесність), Франції (здатність визначати, засвоювати, застосовувати правила деонтології), США (неупередженість). Моральні риси особистості визначаються у Рамці суддівських умінь та якостей (Велика Британія) через моральну стійкість, незалежність, неупередженість. Серед характеристик судді у блоці «Професіоналізм і доброчесність» виділяють такі характеристики: поводитись з гідністю та професійно; ставитись справедливо до всіх учасників судового засідання, дбаючи належним чином про будь-які особливі потреби; залишатися неупередженим і керувати власними реакціями та емоціями; ставитись до всіх людей, що відвідують, виступають чи працюють у суді з повагою та гідністю; поважати законодавство та дотримуватись його; уникати застосування слів чи поведінки, що можуть спричинити упередження; залишатись і

виглядати неупередженим перед сторонами процесу, чи є вони окремими особами, представниками професії чи громадських організацій [19].

Стандарти етичної поведінки судді закріплено у Бангалорських принципах поведінки суддів. Зокрема, зазначено, що *компетентність, незалежність та неупередженість судових органів* має велике значення для виконання судами своєї ролі з підтримки конституціоналізму та правопорядку, а також, беручи до уваги те, що довіра суспільства до судової системи та *авторитету судової системи в питаннях моралі, чесності та невідкупності судових органів* посідає першочергове місце в сучасному демократичному суспільстві, встановлено стандарти етичної поведінки суддів. Серед цих стандартів виділено:

1. Незалежність судових органів, яка є передумовою забезпечення правопорядку та основною гарантією справедливого вирішення справи в суді.
2. Об'єктивність судді, яка є необхідною умовою для належного виконання ним своїх обов'язків. Вона проявляється не тільки у змісті винесеного рішення, а й у всіх процесуальних діях, що супроводжують його прийняття.
3. Чесність і невідкупність, які є необхідними умовами для належного виконання суддею своїх обов'язків.
4. Дотримання етичних норм, яка є невід'ємною частиною діяльності суддів.
5. Забезпечення рівного ставлення до всіх сторін судового засідання, що має першочергове значення для належного виконання суддею своїх обов'язків.
6. Компетентність і старанність, які є необхідними умовами для виконання суддею своїх обов'язків.

Наведені стандарти відображені в українському Кодексі суддівської етики, де вказано, що здійснення права кожного на судовий захист висуває *високі вимоги до моральних якостей кожного судді*. Усвідомлюючи важливість своєї місії, з метою зміцнення та підтримки довіри суспільства до судової влади зазначено, що судді України вважають, що *зобов'язані демонструвати і пропагувати високі стандарти поведінки, у зв'язку з чим добровільно беруть на себе більш істотні обмеження, пов'язані з дотриманням етичних норм* як у поведінці під час здійснення правосуддя, так і в позасудовій поведінці. Суддя повинен бути прикладом неухильного додержання вимог закону і принципу верховенства права, присяги судді, а також дотримання високих стандартів поведінки з метою зміцнення довіри громадян у чесність, незалежність, неупередженість та справедливість суду. Кодекс встановлює вимоги до поведінки судді як під час здійснення правосуддя, так і до позасудової поведінки судді.

Коментар до Кодексу суддівської етики визначає, що стандарти етичної поведінки судді та вимоги до моральних якостей кожного судді формують професійну етику судді, яку розглядають як систему базових принципів регламентації поведінки суддів у судовому засіданні, у суді та позасудової поведінки, що побудовані з урахуванням особливостей професійної діяльності судді та створені для підтримки суддівських стандартів, діють об'єктивно і незалежно з метою збільшення значущості існуючих

правових норм та правил поведінки для суддів. Видається, що за такого підходу до розуміння професійної етики судді *добročесність може розглядатися як результат впровадження цих стандартів і принципів у поведінку кожного судді*.

Конституція України встановлює пряму норму щодо морально-етичних стандартів під час формування суддівського корпусу – суддя має бути *добročесним*, а суддя Конституційного Суду України повинен *мати високі моральні якості*.

3. Судова комунікація як ефективний механізм реагування на виклики суспільства постправди

Комунікація сьогодні сприймається як *процес соціальної взаємодії за допомогою інформаційних повідомлень*, що тлумачиться як: соціальна комунікація (спілкування між людьми та іншими соціальними інститутами і суб'єктами); зв'язок за допомогою технічних засобів; система, за допомогою якої забезпечується сполучення між віддаленими об'єктами. Судова влада як соціальний інститут здійснює соціальні комунікації для спілкування з суспільством, налагодження і підтримки контактів з партнерами і опонентами [20].

Комунікативна діяльність судді ґрунтується на деонтологічних принципах, незаперечних вимогах, що виконують функцію соціальних орієнтирів поведінки у різноманітних ситуаціях. Серед таких принципів виділяють: принцип пріоритету людини, її прав, гуманності, законності, істинності, плюралізму, професійно-правової активності, які перетинаються із законами комунікації [21, с. 20]. Дія права виявляється за критеріями, відповідно до яких *громадянське суспільство оцінює діяльність судді*, зокрема: якість виконання своїх професійних функцій; ступінь відповідності критеріям добročесності; стиль спілкування із громадянами. Етичні норми та принципи, основні людські якості (такі, як честь, гідність, совість, працьовитість, доброзичливість, скромність, мужність, об'єктивність, повага до загальнолюдських цінностей, професіоналізм та ін.) становлять основу ефективної комунікативної діяльності судді.

Ефективна судова комунікація дозволяє досягти таких завдань: підвищення обізнаності відвідувачів суду із судовими правилами і процедурами; підвищення ефективності роботи суддів і працівників суду; забезпечення підтримки і впливу громадськості у розв'язанні проблем судової системи органами законодавчої та виконавчої влади; підвищення престижності професії судді та працівника апарату суду; просування через ЗМІ потреби законодавчих змін, конче необхідних судовій системі, щоб бути більш ефективною для громадян; підвищення якості представництва інтересів сторін у суді; оптимізація роботи апарату суду; підготовка якісних кадрів для роботи в суді; створення та підтримання позитивної репутації суду в суспільстві, підвищення довіри до суду; ефективне управління кризовими ситуаціями; налагодження співпраці з іншими гілками влади тощо [22, с. 13–14].

Більшість судів України мають напрацьовані комунікаційні стратегії, розроблені на основі Стратегії розвитку судової системи в Україні на 2015–2020 роки, схваленої рішенням XII позачергового з'їзду суддів України 25.09.2014 року, Концепції інформаційно-комунікаційної стратегії Ради суддів України (2014 р.), Закону України

«Про забезпечення права на справедливий суд», з урахуванням Рекомендацій Ради Європи № R (81) 19 Комітету Міністрів для держав-членів про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів (прийнята Комітетом Міністрів 25 листопада 1981 р. на 340-й зустрічі заступників міністрів).

Це можна проілюструвати на прикладі Комунікаційної стратегії Апеляційного суду Львівської області, у якій зазначено, що вона є основним документом для здійснення зовнішньої та внутрішньої комунікації, включає в себе сукупність комунікаційних засобів, методів, прийомів і технік, що покликані надати об'єктивну інформацію про діяльність суду і суддів, налагодити постійний зацікавлений діалог з суспільством в інтересах забезпечення незалежності судової влади, гарантування законності та правопорядку, здійснення незалежності судової влади, реалізації об'єктивного й неупередженого правосуддя.

Визначено, що метою Комунікаційної стратегії Апеляційного суду Львівської області є: *підвищення рівня довіри громадян до Апеляційного суду Львівської області як органу правосуддя, де кожен може захистити свої права; підвищення авторитету Апеляційного суду Львівської області зокрема та судової влади України в цілому; інформування громадськості про роботу суду, створення умов для забезпечення прозорості діяльності суду; підвищення рівня правової обізнаності населення та представників ЗМІ; налагодження постійної співпраці з засобами масової інформації з метою висвітлення діяльності суду та формування позитивного іміджу суду; формування поваги до суду та судових рішень у молодого покоління; підвищення обізнаності відвідувачів суду про правила поведінки в суді.*

Серед основних принципів Комунікаційної стратегії виділено: *забезпечення прозорості діяльності судової влади, підвищення рівня її авторитету і довіри до правосуддя загалом та Апеляційного суду Львівської області зокрема; переконання широкої громадськості, зокрема, щодо прийняття суддями Апеляційного суду Львівської області при здійсненні судочинства об'єктивних, безсторонніх, неупереджених, незалежних та справедливих рішень; підтримка стосунків між членами суддівського корпусу, сприяння в обміні інформацією між ними та організація спільної комунікаційної діяльності; підвищення рівня обізнаності громадян щодо специфіки, особливостей і змісту діяльності Апеляційного суду Львівської області; підвищення авторитету працівників апарату та суддів Апеляційного суду Львівської області в суспільстві; покращення відносин зі ЗМІ, лідерами громадської думки, громадськими організаціями, органами державної влади і місцевого самоврядування в інтересах побудови правової держави; підвищення рівня правової освіти населення, інформування громадян про шляхи забезпечення їх конституційних прав і необхідність дотримання ними конституційних обов'язків; популяризація роботи в суді, насамперед серед молодих юристів.*

Сьогодні більшість судів демонструють відкритість своєї роботи, ведуть *планову та системну* внутрішню і зовнішню комунікаційну діяльність. Внутрішня комунікація полягає у роботі з суддями та працівниками апарату суду щодо вдосконалення

їх професійних і комунікативних навичок, облаштування приміщення суду з метою забезпечення його інформаційної насиченості, підвищення комфортності для відвідувачів і роботи працівників суду. Зовнішня комунікація полягає в інформуванні суспільства про роботу суду, у просвітницькій діяльності, налагодженні постійного зацікавленого діалогу з громадськістю.

Отже, як бачимо, *судові органи та судді усвідомлюють роль комунікацій та готові комунікувати з громадянським суспільством*. Про це свідчить також і активна участь судів і суддів у соціальних мережах. Так, відповідно до щорічного дослідження «Медіавідкритість судів України», в якому взяли участь 269 судів, присутні в соціальних мережах 69 відсотків із них. Найпопулярнішою мережею є Facebook, де присутні 66 відсотків опитаних судів. Також суди мають свої акаунти в YouTube, Instagram, Twitter, Google+. Відбуваються судові трансляції на YouTube каналі «Судова влада України», які започатковані та розвиваються завдяки спільним зусиллям громадськості та судових органів (станом на 05.09.2019 р. трансльовано 300 судових справ 119 судами з усіх областей України) [23].

Крім того, весь світ і наша держава зіткнулись у цьому році з нечуванним ви-кликом – масовим поширенням коронавірусу COVID-19 і карантинними заходами, яких вживаються для стримування його поширення. Судова влада України також стала частиною цього процесу. *Потрібно віддати належне і висловити глибоку повагу суддям, які, незважаючи на карантинні заходи, ризикуючи своїм здоров'ям, продовжують здійснювати судочинство*. Для полегшення цієї ситуації судова влада активно застосовує *різноманітні засоби комунікації*. Зокрема, бачимо вдалі спроби *застосування систем відеоконференцзв'язку*, які надають учасникам процесу можливість *дистанційної участі в судовому засіданні*. Ці нововведення покликані полегшити доступ до правосуддя в умовах карантину та підвищити оперативність розгляду справ судом. Вища рада правосуддя 9 квітня 2020 року також затвердила зміни до свого Регламенту, згідно з якими засідання Ради та її дисциплінарних палат (за винятком закритих) можуть відбуватися у режимі відеоконференції.

Комунікація суду набуває особливої ваги в суспільстві постправди, коли суди стикаються з необ'єктивним висвітленням інформації з боку ЗМІ. На це звернуло увагу Міжнародне товариство прав людини, яке у своєму звіті виділило такі важелі впливу і тиску з боку ЗМІ, зокрема: *перекручування і спотворення інформації; публікація недостовірної інформації; маніпулювання особистими даними; кібербулінг (цькування)*. Зазначено, що, хоча майбутніх журналістів навчають у публікаціях відокремлювати факти від міркувань і об'єктивну інформацію від власних висновків, можна дійти до висновку про некоректність і нехтування цим принципом. У деяких випадках має місце пряма суперечність «Міжнародним принципам професійної етики в журналістиці» (ЮНЕСКО, 1983 р.), де визначені: право громадян на достовірну інформацію, об'єктивне висвітлення подій як обов'язок журналіста, а також принципи соціальної відповідальності, чесності представників журналістської професії, поваги приватного життя та загальних цінностей [11].

Крім того, мають місце *факти тиску на суд* шляхом використання засобів масової інформації та популяризації деякими представниками органів державної влади негативних висловлювань на адресу суддів і судової влади, суб'єктивних коментарів судових рішень. Тиск на суддів відбувається у формах: *фізичного тиску*, у тому числі, нанесення тілесних ушкоджень суддям, взяття їх у заручники, здійснення погроз фізичної розправи, блокування роботи судів, пошкодження державного майна; *психологічного тиску*, у тому числі шляхом проведення мітингів, пікетів, блокувань будівель судів, повідомлень про мінування судів; *інформаційного тиску*, у тому числі з боку представників органів державної влади, високопосадовців шляхом використання засобів масової інформації; *тиску з боку державних органів*, які законодавчо наділені повноваженнями щодо здійснення контролю в межах професійної діяльності суддів [24].

Проте чи не найбільшою загрозою є спроби тиску на судову владу з боку інших гілок влади. Яскравим прикладом цього став законопроект № 1008 «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського урядування». Вища рада правосуддя надала негативний консультативний висновок на цей законопроект (рішення № 2356/0/15-19 від 5 вересня 2019 р.). Незважаючи на це, 16 жовтня 2019 року даний законопроект був прийнятий Верховною Радою і став Законом України № 193.

Реагуючи на прийняття цього закону, Венеційська комісія у своєму висновку № 969/2019 від 9 грудня 2019 року зазначила, що деякі зміни до законодавства України стосовно Верховного Суду та органів суддівського урядування, які запроваджують низку радикальних змін у судовій системі, викликають глибоке занепокоєння. Низка норм закону *становить загрозу стабільності і незалежності у цій сфері.*

Зокрема, наголошено, що реформи фундаментальних державних інститутів, наприклад судової влади, слід проводити лише після належного аналізу поточної ситуації та можливого впливу нового законодавства, що свідчить про необхідність запропонованих змін. *Вони повинні бути прийняті після консультацій з основними зацікавленими сторонами на основі принципів прозорості та всеосяжності, і їх внесок має бути важливим для підготовки збалансованого та ефективного законодавства у цих галузях.*

Крім того, комісія нагадала, що згідно з Контрольним переліком питань для оцінки верховенства права чіткість, передбачуваність, послідовність та узгодженість законодавчої бази, а також стабільність законодавства є надзвичайно важливими для будь-якого правового порядку, заснованого на принципах верховенства права. *Існує чіткий зв'язок між стабільністю судової системи та її незалежністю. Довіра до судової влади може зростати лише в рамках стабільної системи.* Хоча судові реформи в Україні вважаються необхідними для підвищення довіри громадськості до органів судової системи, стійка інституційна нестабільність, коли реформи слідує за змінами політичної влади, також може бути шкідливою для довіри суспільства до судової влади як незалежної та неупередженої інституції.

Конституційний Суд України у своєму Рішенні № 4-р/2020 від 11 березня 2020 року визнав неконституційними запропоновані зміни і вказав, що *«будь-яке зниження рівня гарантій незалежності суддів суперечить конституційним вимогам неухильного забезпечення незалежного правосуддя та права громадян на захист прав і свобод незалежним судом, оскільки призводить до обмеження можливостей реалізації цього конституційного права»*. Також Суд зазначив, що *реалізація принципу верховенства права, права кожного на судовий захист* можлива лише за реального дотримання конституційних приписів щодо незалежності суддів, які містять юридичні гарантії, спрямовані на запобігання будь-якому впливу на суддю та судову владу.

Погодимось, що *мудрість законодавця* проявляється лише тоді, коли він на ґрунті діалогу зуміє виявити та зрозуміти в кожній конкретній ситуації вирішення питання правового врегулювання суспільних відносин, зміст соціальної та індивідуальної розумної необхідності і гармонійно поєднати їх у своєму вольовому приписі, втіленому в моделі правової норми чи норм. Законодавець, який розраховує на максимально можливу реалізацію своєї волі, мусить «розмовляти» з тими, кому вона адресується, зрозумілою, максимально однозначною мовою. Ця засада є неодмінною для встановлення діалогічного зв'язку між адресатами і законодавцем та вироблення дієвої нормативної системи суспільної комунікації [25, с. 177, 353–354].

Повертаючись до проблеми тиску на суддів, проілюструємо її фактом тиску на суддю Чаплинського районного суду Херсонської області І. О. Пилипенко, факт якого визнала Вища рада правосуддя. Зокрема, судді, у зв'язку з однією із справ, що знаходяться в її розгляді, погрожували в будівлі суду, ображали, не давали їй увійти в зал засідань для винесення рішення і намагалися зірвати засідання. За цим спостерігав кореспондент місцевого видання «Херсонщина 24». Після зазначених подій видання звинуватило суддю в умисному затягуванні справи за грошову винагороду. На думку Міжнародного товариства прав людини, подібного роду публікації, не підтверджені фактами, розхитують авторитет судової влади і задалегідь формують громадську думку про те, що суд винесе свідомо несправедливе рішення [11].

У засобах масової інформації набула поширення практика повідомлень про вчинення злочинів, правопорушень задовго до судового розгляду справ у судах. Поширюють цю інформацію не лише журналісти та політики, а й ті особи, яким закон і судова етика прямо забороняє це робити, «нехтуючи елементарними правилами судової етики, називаються конкретні прізвища, лунають думки про ступінь вини конкретних осіб, описуються фактичні обставини діяння, визначається кваліфікація дій та висловлюються міркування не тільки про міру покарання, а й про те, що потрібно робити суду й суддям» [26].

Безсумнівно, ЗМІ можуть і повинні критикувати недоліки в роботі суддів чи судів, але при цьому необхідно знати, де межа такої діяльності та пам'ятати про презумпцію невинуватості. Так, у частині другій ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року вказується, що здійснення свободи вираження поглядів може підлягати обмеженням, які встановлені законом і є

необхідними в демократичному суспільстві, у тому числі й «для підтримання авторитету і безсторонності суду». Крім того, у рішенні ЄСПЛ у справі «Санді Таймс» проти Сполученого Королівства» (1979 р.) конкретизовано вимоги до висвітлення судових процесів: «якщо інформація про судовий процес поширюється в такій формі, що веде до формування в громадськості власної думки про винуватість чи невинуватість ще перед оголошенням судового рішення, то це може спричинити неповагу до суду». Таким чином, практику «квазісуду в засобах масової інформації, яка викликає сумнів щодо суду як належного місця та способу для розгляду спорів», визнано неприйнятною.

Ще однією загрозою, яка може виникнути і нерідко виникає в сучасних демократичних суспільствах саме в розрізі комунікації судової влади і громадянського суспільства, є прийняття *популістських судових рішень*. Як було зазначено вище, популізм є однією із загроз суспільства постправди, який може набувати таких небезпечних форм, як *судовий популізм, а особливо – конституційний популізм*. Щодо цього слушною видається думка голови Конституційного суду Литви Дайнюса Жалімас, який зазначає, що конституційний суд не повинен слідувати думці більшості суспільства. Відповідь на питання про конституційний популізм він виводить з поняття конституціоналізму, верховенства права та демократичного конституційного ладу. Поняття конституції (конституціоналізму) як суспільного договору передбачає, на його думку, що «*Конституція є засобом обмеження влади і захисту людини від свавілля з боку держави*. Тим часом верховенство права має розумітися не в формальному сенсі, як сліпе слідування букві конституції і закону, а в матеріальному сенсі, як *захист універсальних демократичних цінностей, по-перше гідності і невід’ємних прав людини*» [27].

У зв’язку з цим колишній голова Верховного суду Ізраїлю А. Барак зазначає, що «демократія – це делікатний баланс між правлінням більшості та фундаментальними цінностями суспільства, яким ця більшість підпорядковується. ...Коли судді тлумачать конституційні положення та визнають нечинними шкідливі закони, вони надають силу фундаментальним цінностям суспільства. Таким чином, вони захищатимуть конституційну демократію та утримуватимуть делікатний баланс, на якому вона заснована» [28, с. 49–50].

Як підсумував Верховний суд США у справі *United States v. Miss. Valley Generating Co.*, «демократія є ефективною, тільки якщо народ довіряє тим, хто урядує». Очевидно, що це твердження поширюється й на судову гілку влади, питання довіри до якої є сьогодні як ніколи актуальним.

Висновки. Велике значення для формування і підтримки довіри суспільства до судової влади мають передусім *позаправові соціальні чинники*, які є важливим фактором для самої можливості існування конституційної демократії як такої. Активний розвиток постмодерного суспільства ставить перед нами дедалі нові виклики, одним із яких є феномен постправди, який породжує ситуацію, за якої *об’єктивні факти мають менший вплив на формування громадської думки, аніж звернення до емоцій*

чи суб'єктивних переконань. Це призводить до того, що відбувається своєрідна інтерпретація фактів соціальними медіа, яка не завжди відображає факти, а може містити вибіркоче і не повне їх тлумачення. Таким чином, *під удар потрапила вся традиційна система цінностей*, оскільки факти вже не займають провідне місце в західних демократіях.

Проблема поширення *постправди в судовій сфері*, зокрема розпалювання ненависті і дезінформації в ЗМІ, призводить до *тиску на суддів, негативно впливає на рівень правосвідомості суспільства та рівень довіри до судової влади.* Європейський суд з прав людини гостро негативно реагує на подібні тенденції і вказує, що преса не повинна виходити за рамки, у тому числі щодо репутації та прав окремих осіб і використовувати надійні джерела, що підтверджують інформацію, здатну завдати шкоди репутації. Європейський суд значну увагу приділяє також роботі суддів, які виступають гарантами справедливості і відіграють основну роль у державі, а тому повинні користуватися громадською довірою. При цьому судді *повинні бути захищені від необгрунтованих нападів, безпідставної і деструктивної критики.*

Усвідомлюючи цей соціальний контекст та нові умови постмодерного суспільства, судова влада і кожен суддя сьогодні повинні бути готові до можливих викликів, які з ними пов'язані. Як видається, ці виклики можуть бути двох видів: пов'язані із *доброчесністю суддів* і пов'язані із *комунікацією* з представниками громадянського суспільства.

Доброчесність пов'язується сьогодні насамперед з *моральними рисами судді та стандартами етичної поведінки суддів.* Стандарти етичної поведінки судді закріплені в Бангалорських принципах поведінки суддів і набули відображення у Кодексі суддівської етики, де вказано, що здійснення права кожного на судовий захист висуває *високі вимоги до моральних якостей кожного судді.* Видається, що *доброчесність судді може розглядатися як результат впровадження етичних стандартів і принципів у поведінку кожного судді.* Запит громадянського суспільства є високим щодо доброчесності судді, а особливо він загострюється у перехідних демократіях, у період активних реформаційних процесів, коли багато питань можуть бути *зсунуті з політичної площини у площину прийняття судових рішень.*

Крім того, сьогодні судді недостатньо бути доброчесним, *суспільство вимагає відкритості в роботі суду, а тому ставиться питання судової комунікації.* Як бачимо, судові органи та судді усвідомлюють роль комунікацій та готові комунікувати з громадянським суспільством, зокрема: суди мають напрацьовані комунікаційні стратегії; спостерігаємо активну участь судів і суддів у соціальних мережах.

Зауважимо ще раз, *що судова комунікація набуває особливої ваги у суспільстві постправди*, коли суди стикаються з необ'єктивним висвітленням інформації з боку ЗМІ, а також спробами тиску на суд з боку представників органів державної влади та громадянського суспільства. Тиск на суддів відбувається у формах: фізичного тиску, психологічного тиску, інформаційного тиску, тиску з боку правоохоронних органів та ін. Безсумнівно, що *ЗМІ та представники влади і громадянського*

суспільства можуть і повинні критикувати недоліки в роботі суддів чи судів, але при цьому необхідно знати, де межа такої діяльності, та пам'ятати про презумпцію невинуватості.

Перелік використаних джерел

1. Keyes R. *Post-Truth Era: Dishonesty and Deception in Contemporary Life*. New York: St. Martin's Press, 2004.
2. Gikchrist A. *Post-truth: an outline review of the issues and what is being done to combat it*. URL: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:K6Uk_0qb5g4J:https://www.ibersid.eu/ojs/index.php/ibersid/article/view/4601/3932+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua (дата звернення 07.04.2020).
3. Наум М. *Кінець влади*. URL: http://flibusta.site/b/453158/read_ (дата звернення 07.04.2020).
4. Прядко Т. П. *Популізм як ризик демократичного розвитку і засіб політичної мобілізації електорату: дис. ... канд. політ. наук за спец. 23.00.03*. Київ, 2017. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.12/dis_Priadko.pdf (дата звернення 7.04.2020).
5. Davies W. *The Age of Post-Truth Politics*. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2016/08/24/opinion/campaign-stops/the-age-of-post-truth-politics.html> (дата звернення 07.04.2020).
6. Резник Г. *Журналистика в мире постправды*. URL: <https://newtimes.ru/articles/detail/181003/> (дата звернення 07.04.2020).
7. Ефимов А. *Платон мне друг, но истины не надо*. URL: <https://nplus1.ru/material/2016/11/21/post-truth-world> (дата звернення 17.03.2020).
8. Жолудь Р. В. *«Ера постправды» в западной журналистике: причины и последствия*. URL: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/phyloglog/2018/03/2018-03-29.pdf> (дата звернення 07.04.2020).
9. Hirschl R. *The Political Origins of the New Constitutionalism*. *Indiana Journal of Global Legal Studies*. 2004. Vol. 11: Iss. 1, Article 4. URL: <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1276&context=ijgls> (дата звернення 07.04.2020).
10. Водяніков О. *Корупція, цивілізація і конституційна демократія*. Вступне слово. *Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції»*. Київ: Ваіте, 2018. 472 с.
11. *Проблема разжигания ненависти и дезинформации в СМИ в судебной сфере*. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/nastya_smi_sud-2.pdf (дата звернення 07.04.2020).
12. Платон. *Апология Сократа*. URL: <https://theosophy.ru/lib/apologia.htm> (дата звернення 07.04.2020).
13. Платон. *Держава*. Київ: Основи, 2000. 355 с.
14. Сушенцова М. С. *Утилитаризм И. Бентама и Дж. С. Милля: от добродетели к рациональности*. *Вестник СПбГУ. Экономика*. 2017. Т. 33. Вып. 1. С. 17–35.
15. Тофтул М. Г. *Сучасний словник з етики*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
16. Глуценко С. В. *Новели судової реформи: поняття професійної етики та доброчесності в контексті кваліфікаційного оцінювання судді (кандидата на посаду судді)*. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6. С. 70–83.

17. Савчин М. В. *Moral integrity (моральна цілісність, добросовісність) суддів як складова правової держави*. Слово Національної школи суддів України. 2019. № 2 (27). С. 6–22.
18. Кулібаба А. *Поняття добросовісності як ключовий критерій у процесі добору на посаду судді. Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/2/39.pdf> (дата звернення 07.04.2020).
19. Данилюк І., Козицька І. *Дослідження щодо психологічних аспектів професійної діяльності судді та суддівських компетенцій*. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00M911.pdf (дата звернення 17.03.2020).
20. Лозунова М. М., Лашкіна М. Г., Гвоздик П. О., Алексеев А. Г. *Комунікації судової влади: науково-практичний посібник / Національна школа суддів України*. Київ: 2012. URL: <http://www.judges.org.ua/article/communications.pdf> (дата звернення 07.04.2020).
21. Гапотій В. Д., Мінкова О. Г. *Юридична деонтологія: навч. посіб. Мелітополь, 2018. 146 с.*
22. Вон Д., Петрова Н., Філіпенко Д. та ін. *Зв'язки із громадськістю в судах: навч.-практ. посібник для суддів і працівників апарату судів*. Київ: ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф», 2015. 232 с.
23. *Сучасна комунікація судів та інших державних органів*. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/suchasna-komunikaciya-sudiv-ta-inshih-derzhavnih-organiv.html> (дата звернення 07.04.2020).
24. Морцагіна Н. С. *Жоден суддя в Україні не захищений від тиску*. URL: <https://pravo.ua/zhoden-suddja-v-ukraini-ne-zahishhenij-vid/> (дата звернення 07.04.2020).
25. Грищук В. К. *Філософсько-правове розуміння відповідальності людини: монографія, вид. 2-ге доп., переробл.* Львів, 2013. 395 с.
26. Патраманський І. *Суди та ЗМІ: балансування на межі законності. Закон і бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/print/73230-sudi_ta_zmi_balansuvannya_na_mezhi_zakonnosti.html (дата звернення 07.04.2020).
27. Жалимас Д. *Конституционный суд – между общественным мнением и судебным популизмом*. URL: https://www.timpul.md/ru/articol/Konstitutsionnyu-sud---mezhdubobshchestvennym-mneniyem-i-sudebnym-populizmom-152447.html?fbclid=IwAR3Ue9fMG15_hRN-iPi0kqvroc97RILoidT8pwMjFGdoRWu-g02lZJoHmY (дата звернення 07.04.2020).
28. Barak A. *Foreword: A Judge on Judging: The Role of Supreme Court in a Democracy*. *Harvard Law Review*. 2002. Vol. 116. P. 49–50.

References

1. Keyes R. *Post-Truth Era: Dishonesty and Deception in Contemporary Life*. New York: St. Martin's Press, 2004. [engl.]
2. Gikchrist A. *Post-truth: an outline review of the issues and what is being done to combat it*. URL: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:K6Uk_0qb5g4J:https://www.ibersid.eu/ojs/index.php/ibersid/article/view/4601/3932+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua (дата звернення 07.04.2020). [engl.]
3. Naim M. *Konets vlasti*. URL: <http://flibusta.site/b/453158/read> (дата звернення 07.04.2020). [russ.]
4. Priadko T. P. *Populizm yak ryzyk demokratychnoho rozvytku i zasib politychnoi mobilizatsii elektoratu: Dis. na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata politychnykh nauk za spetsialnistiu*

- 23.00.03. Kyiv, 2017. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.12/dis_Priadko.pdf (data zvernennia 07.04.2020).[ukr.]
5. Davies W. *The Age of Post-Truth Politics*. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2016/08/24/opinion/campaign-stops/the-age-of-post-truth-politics.html> (data zvernennia 07.04.2020).[engl.]
6. Reznik H. *Zhurnalystika v mire postpravdy*. URL: <https://newtimes.ru/articles/detail/181003/> (data zvernennia 07.04.2020).[russ.]
7. Efimov A. *Platon mne drug, no istiny ne nado*. URL: <https://nplus1.ru/material/2016/11/21/post-truth-world> (data zvernennya 17.03.2020).[russ.]
8. Zholud R. V. “Era postpravdyi” v zapadnoy zhurnalyistike: prichinyi i posledstviya URL: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/philolog/2018/03/2018-03-29.pdf> (data zvernennya 07.04.2020).[russ.]
9. Hirschl R. (2004) *The Political Origins of the New Constitutionalism*. *Indiana Journal of Global Legal Studies*. Vol. 11: Iss. 1, Article 4. URL: <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1276&context=ijgls> (data zvernennia 7.04.2020).[engl.]
10. Vodiannikov O. *Koruptsiia, tsyvilizatsiia i konstytutsiina demokratiia. Vstupne slovo. Naukovo-praktychnyi komentar do Zakonu Ukrainy «Pro zapobihannia koruptsii»*. Kyiv: Vaite, 2018. 472 s. [ukr.]
11. *Problema razzhihanyia nenavysty y dezynformatsyy v SMY v sudebnoy sfere*. URL: https://hej.gov.ua/sites/default/files/nastyia_smi_sud-2.pdf (data zvernennia 07.04.2020).[russ.]
12. Platon. *Apolohyia Sokrata* URL: <https://theosophy.ru/lib/apologia.htm> (data zvernennia 07.04.2020).[russ.]
13. Platon. *Derzhava*. Kyiv: Osnovy, 2000. 355 s.[ukr.]
14. Sushentsova M. S. *Utylytarizm Y. Bentama y Dz. S. Millia: ot dobrodeteli k ratsyonalnosti*. *Vestnyk SPbHU. Ekonomyka*. 2017. T. 33. Vol. 1. S. 17–35. [russ.]
15. Toftul M. H. *Suchasnyi slovnyk z etyky*. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2014. 416 s.[ukr.]
16. Hlushchenko S. V. *Novely sudovoi reformy: poniattia profesiinoi etyky ta dobrochesnosti v konteksti kvalifikatsiinoho otsiniuvannia suddi (kandydata na posadu suddi). Chasopys tsyvilnoho i kryminalnoho sudochynstva*. 2016. № 6. S. 70–83.[ukr.]
17. Savchyn M. V. *Moral integrity (moralna tsislisnist, dobrochesnist) suddiv yak skladova pravovoi derzhavy. Slovo Natsionalnoi shkoly suddiv Ukrainy*. 2019. № 2 (27). S. 6–22.[ukr.]
18. Kulibaba A. *Poniattia dobrochesnosti yak kliuchovyi kryterii u protsesi doboru na posadu suddi. Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. 2018. № 2. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/2/39.pdf> (data zvernennia 07.04.2020).[ukr.]
19. Danyliuk I., Kozytska I. *Doslidzhennia shchodo psykholohichnykh aspektiv profesiinoi diialnosti suddi ta suddivskykh kompetentsii*. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00M911.pdf (data zvernennia 17.03.2020).[ukr.]
20. Lohunova M. M., Lashkina M. H., Hvozdyk P. O., Alieksieiev A. H. *Komunikatsii sudovoi vlady: naukovo-praktychnyi posibnyk. Natsionalna shkola suddiv Ukrainy*, 2012. URL: <http://www.judges.org.ua/article/communications.pdf> (data zvernennia 7.04.2020).[ukr.]
21. Hapotii V. D., Minkova O. H. *Yurydychna deontolohiia: navchalnyi posibnyk*. Melitopol, 2018. 146 s.[ukr.]

22. Von D., Petrova N., Filipenko D. *ta in. Zviazky iz hromadskistiu v sudakh: navchalno-praktychnyi posibnyk dlia suddiv i pratsivnykiv aparatu sudiv*. Kyiv: TOV «Drukarnia «Biznespolihraf», 2015. 232 s. [ukr.]

23. *Suchasna komunikatsiia sudiv ta inshykh derzhavnykh orhaniv*. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/suchasna-komunikaciya-sudiv-ta-inshih-derzhavnih-organiv.html> (data zvernennia 07.04.2020). [ukr.]

24. Morshchahina N. S. *Zhoden suddia v Ukraini ne zakhyshchenyi vid tysku*. URL: <https://pravo.ua/zhoden-suddja-v-ukraini-ne-zahishhenij-vid/> (data zvernennia 07.04.2020). [ukr.]

25. Hryshchuk V. K. *Filosofsko-pravove rozuminnia vidpovidalnosti liudyny: monohrafiia*. vyd. 2-he dop. ta pererobl. Lviv, 2013. 395 s. [ukr.]

26. Patramanskyi I. *Sudy ta ZMI: balansuvannia na mezhi zakonnosti. Zakon i biznes*. URL: https://zib.com.ua/ua/print/73230-sudi_ta_zmi_balansuvannya_na_mezhi_zakonnosti.html (data zvernennia 07.04.2020). [ukr.]

27. Zhalimas D. *Konstitutsionnyiy sud – mezhdru obschestvennyim mneniem i sudebnym populizmom*. URL: https://www.timpul.md/ru/articol/Konstitutsionnyy-sud---mezhdru-obshchestvennym-mneniyem-i-sudebnym-populizmom-152447.html?fbclid=IwAR3Ue9fMG15_hRN-iPi0kyvroc97RiLoidT8pwMfFGdoRWu-g02lZJoHmY (data zvernennia 07.04.2020). [russ.]

28. Barak A. *Foreword: A Judge on Judging: The Role of Supreme Court in a Democracy*. *Harvard Law Review*. 2002. Vol. 116. P. 49–50. [engl.]

ГРИЩУК О. Добросесність судді через призму сучасних соціальних трансформацій.

Велике значення для формування і підтримки довіри суспільства до судової влади мають позаправові соціальні чинники. Активний розвиток постмодерного суспільства ставить перед нами дедалі нові виклики, одним із яких є феномен «постправди», який породжує ситуацію, за якої об'єктивні факти мають менший вплив на формування громадської думки, аніж звернення до емоцій чи суб'єктивних переконань.

Проблема поширення постправди в судовій сфері, зокрема розпалювання ненависті і дезінформації в ЗМІ, призводить до тиску на суддів, негативно впливає на рівень правосвідомості суспільства та рівень довіри до судової влади. Усвідомлюючи цей соціальний контекст та нові умови постмодерного суспільства, судова влада і кожен суддя сьогодні повинні бути готові до можливих викликів, які з ними пов'язані. Як видається, ці виклики можуть бути двох видів: пов'язані з добросесністю суддів і пов'язані з комунікацією з представниками громадянського суспільства.

Ключові слова: постправа, суд, добросесність, професійна етика судді, судова комунікація.

ГРИЩУК О. Добропорядочность судьи через призму современных социальных трансформаций.

Большое значение для формирования и поддержания доверия общества к судебной власти имеют внеправовые социальные факторы. Активное развитие постмодерного общества ставит перед нами все новые вызовы, одним из которых является феномен «постправды», при которой объективные факты имеют меньшее влияние на формирование общественного мнения, чем обращение к эмоциям или субъективных убеждений.

Проблема распространения постправды в судебной сфере, в частности разжигания ненависти и дезинформации в СМИ, приводит к давлению на судей, негативно влияет на уровень правосознания общества и уровень доверия к судебной власти. Осознавая этот социальный контекст и новые условия постмодерного общества, судебная власть и каждый судья сегодня должны быть готовы к возможным вызовам, которые с ними связаны. Как представляется, эти вызовы могут быть двух видов: связанные с добропорядочностью судей и связанные с коммуникацией с представителями гражданского общества.

Ключевые слова: постправда, суд, добропорядочность, профессиональная этика судьи, судебная коммуникация.

HRYSCHUK O. Judicial Integrity through the Lens of Modern Social Transformations.

The most important factors of building and maintaining public confidence in the judiciary are *extralegal social factors* are of great for. The active development of a postmodern society poses new challenges, one of them is the “post-truth” phenomenon, that gives rise to the circumstances in which *objective facts are less influential in shaping public opinion than appeals to emotion and personal belief*. This leads to a peculiar interpretation of the facts on social media, which doesn’t always represent the facts, but may contains their selective and non-exhaustive interpretation. Therefore, *the whole traditional value system got under blow*, since facts doesn’t occupy a leading position in Western democracies.

The issue of spreading the *post-truth in the judicial sphere*, adversely affects public legal awareness and confidence in the judiciary, particularly, inciting hatred and misinformation in the media results in putting pressure on judges. Because of the social context and new conditions of a postmodern society, the judicial authorities and every judge nowadays must be prepared for the possible challenges related to such an environment. It seems, there are two types of these challenges : the ones related to *the integrity of the judges* and those related to *communication* with representatives of civil society.

Today integrity is associated, above all, with *the virtues of the judge* and *the standards of ethical conduct for judges*. The judge’s ethical standards are enshrined in Bangalore Principles of Judicial Conduct and reflected in the Code of Judicial Ethics, which state that the exercise of the right of everyone to judicial protection sets *high demands on the moral qualities of each judge*. It seems that *the judicial integrity may be regarded as a result of implementing ethical standards and principles in each judge’s behaviour*. Civil society’s demand is high in terms of the judicial integrity, and it is particularly exacerbated in transitional democracies, during a period of active reformation processes, when many issues may be *shifted from the political plane to the plane of judgement*.

Moreover, there is not enough today for a judge to be virtuous, because *society demands openness of the court procedures, and therefore the problem of judicial communication is raised*. As we can see, judicial authorities and judges are aware of the communication importance and are willing to communicate with civil society, in particular, most courts in Ukraine have developed communication strategies; active participation of courts and judges on social networking is in evidence.

Key words: post-truth, court, integrity, professional ethics of judges, judicial communication.